

останнього до виконання міжнародних зобов'язань з урахуванням специфіки кримінально-правової системи, структури чинного галузевого законодавства та особливостей законодавчої техніки. Такий підхід дозволяє законодавцю забезпечити реалізацію положень міжнародної угоди та одночасно підвищити якість внутрішнього законодавства. При цьому норми міжнародного кримінального права виступають своєрідним імпульсом, який стимулює перегляд положень національного законодавства там, де це прямо передбачено текстом міжнародних договорів або є необхідним за вимогами закону. Ефективність процесу імплементації прямо залежить від рівня якості національного законодавства, а також від обраних законодавцем методів імплементації, таких як рецепція, адаптація, трансформація чи відсилання.

Література:

1. Кузнецов В.В. Теорія кваліфікації злочинів : [підручник]. В.В. Кузнецов, А.В. Савченко ; за заг. ред. д. ю. н., проф. В.І. Шакуна. – 4-те вид., перероб. – К. : Алерта, 2012. – 316 с.
2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. No 2341– III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
3. Кримінальне право України. Загальна частина : [підручник] / [Ю.В. Александров, В.І. Антипов, О.О. Дудоров та ін.] ; за ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка. – 4-те вид., перероб. та доп. – К. : Атіка, 2008. – 376 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-501-6-115>

КЛАСИФІКАЦІЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ДІЙ ПІЗНАВАЛЬНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ ПІД ЧАС РОЗГЛЯДУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В СУДІ ПЕРШОЇ ІНСТАНЦІЇ

Фігурський Володимир Михайлович

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального процесу і криміналістики,
Львівський національний університет імені Івана Франка
м. Львів, Україна*

Системний підхід до вивчення процесуальних дій пізнавальної спрямованості в суді першої інстанції дає можливість розглянути не лише їх окремі види, але й групи, з'ясовуючи структуру системи цих

дій. Адже ці дії мають різноманітну процесуальну природу, відмінності у механізмі процесуального пізнання, порядку проведення тощо.

Йдеться про класифікацію процесуальних дій пізнавальної спрямованості, що проводять під час розгляду кримінального провадження в суді першої інстанції.

На жаль, в українській теорії кримінального процесу вкрай мало уваги приділяється дослідженню цих дій, зокрема їх класифікації. Виняток становить дисертаційна робота І. Шепітько, присвячена судовому розгляду (судовому слідству) в системі судового провадження у першій інстанції. На думку авторки, «за своєю пізнавальною сутністю судові дії можуть бути поділені на дії вербального та невербального характеру, а також інші дії пізнавального характеру» [1, с. 87].

Хоча наведена групування була розроблена в контексті слідчих дій, утім вона прийнятна й для поділу на види процесуальних дій пізнавальної спрямованості, що проводять під час судового розгляду кримінального провадження в суді першої інстанції.

Окрім того, означені дії можливо класифікувати за низкою інших критеріїв.

За значенням як засобу кримінального процесуального доказування:

а) основні процесуальні дії (судовий допит, оголошення показань і документів, відтворення звуко– і відеозаписів, одержання консультацій та роз'яснень спеціаліста, пред'явлення для впізнання, судовий огляд, проведення судової експертизи);

б) інші процесуальні дії (витребування та отримання судом доказів від учасників судового провадження, тимчасовий доступ до речей і документів, окремі слідчі (розшукові) дії за судовим дорученням).

За суб'єктом ініціювання проведення:

а) процесуальні дії, що проводять за клопотанням учасників судового провадження (допит обвинуваченого, свідка, потерпілого, огляд речових доказів, пред'явлення для впізнання, окремі слідчі (розшукові) дії за судовим дорученням, тимчасовий доступ до речей і документів, витребування та отримання доказів від учасників судового провадження);

б) процесуальні дії, що проводять як за клопотанням учасників судового провадження, так і з ініціативи суду (повторний допит свідка, потерпілого, допит експерта, одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб, оголошення показань і документів, відтворення звуко– і відеозаписів, судова експертиза, огляд на місці, усні консультації або письмові роз'яснення спеціаліста).

Відповідь на питання про ініціаторів проведення низки процесуальних дій пізнавальної спрямованості міститься у

кримінальному процесуальному законі. Водночас, щодо деяких з цих дій відповідне правове регулювання відсутнє. Йдеться зокрема про оголошення показань, відтворення звуко– і відеозаписів, усні консультації або письмові роз'яснення спеціаліста та пред'явлення для впізнання.

Під час судового розгляду кримінального провадження переважно оголошують показання осіб, допитаних у досудовому розслідуванні. Засобом фіксації таких показань є протокол допиту з додатками. Згідно з п. 3 ч. 2 ст. 99 КПК України протоколи процесуальних дій та додатки до них, а також носії інформації, на яких за допомогою технічних засобів зафіксовано процесуальні дії, є документами. У відповідності до ч. 1

ст. 358 КПК України протоколи слідчих (розшукових) дій та інші долучені до матеріалів кримінального провадження документи, якщо в них викладені чи посвідчені відомості, що мають значення для встановлення фактів і обставин кримінального провадження, повинні бути оголошені в судовому засіданні за ініціативою суду або за клопотанням учасників судового провадження.

У правозастосовній діяльності така процесуальна дія як відтворення звукозапису і демонстрація відеозапису проводиться як за клопотанням сторін [2; 3; 4], так і з ініціативи суду [5; 6; 7]. Оскільки відповідно до п. 1 ч. 2 ст. 99 КПК України матеріали звукозапису, відеозапису, за наявності ознак, викладених у ч.1 цієї статті, вважаються документами, то підхід до суб'єкта ініціювання зазначеної процесуальної дії пізнавальної спрямованості, як уявляється, має бути аналогічним порядку, встановленому ч. 1 ст. 358 КПК України, – за ініціативою суду або за клопотанням учасників судового провадження.

Стосовно залучення спеціаліста з метою його усних консультацій або письмових роз'яснень, то в судовій практиці така процесуальна дія може проводитись з ініціативи суду. Зокрема, місцевий суд за відсутності відповідних клопотань учасників судового провадження прийняв рішення про залучення спеціаліста для вирішення питання про те, чи пошкоджений флеш накопичувач та чи наявні на ньому файли для відтворення [8].

Натомість пред'явлення для впізнання здійснюється в судовому засіданні за клопотанням учасників судового провадження [9].

Насамкінець, згідно з усталеною судовою практикою та правовою позицією касаційної інстанції [10] огляд речових доказів під час судового розгляду кримінального провадження проводиться лише за клопотанням учасників судового провадження. Обґрунтовану критичну оцінку такому правозастосовному підходу вже надано у доктрині кримінального процесу [11, с. 74-77].

За суб'єктом проведення:

а) процесуальні дії, що проводять сторони кримінального провадження (судовий допит, тимчасовий доступ до речей і документів);

б) процесуальні дії, що проводить суд (усі, крім судового допиту, тимчасового доступу до речей і документів, окремих слідчих (розшукових) дій за судовим дорученням, витребування та отримання доказів від учасників судового провадження);

в) процесуальні дії, що не проводять ні сторони кримінального провадження, ні суд (окремі слідчі (розшукові) дії за судовим дорученням).

За можливістю суду та сторін кримінального провадження самостійно проводити процесуальні дії:

а) процесуальні дії, що самостійно не проводять ні сторони кримінального провадження, ні суд (окремі слідчі (розшукові) дії за судовим дорученням);

б) процесуальні дії, що самостійно проводять суд або сторони кримінального провадження (усі інші).

За способами фіксації ходу та результатів:

а) процесуальні дії, факт та наслідки проведення яких підлягають фіксації у протоколі та на технічному носії (огляд на місці, судовий огляд речових доказів за їх місцезнаходженням, окремі слідчі (розшукові) дії за судовим дорученням);

б) процесуальні дії, факт та наслідки проведення яких підлягають фіксації у журналі судового засідання та на технічному носії (усі інші).

За місцем проведення:

а) процесуальні дії, що проводять за межами будівлі суду (огляд речових доказів за їх місцезнаходженням, огляд на місці, тимчасовий доступ до речей і документів, окремі слідчі (розшукові) дії за судовим дорученням);

б) процесуальні дії, що проводять у залі судового засідання (усі решта).

Література:

1. Шепітько І.І. Судовий розгляд (судове слідство) в системі судового провадження у першій інстанції: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність / Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2018. 269 с.

2. Ухвала Ковпаківського районного суду м. Суми від 11 березня 2021 р. у справі № 592/12042/17 (провадження № 1-кп/592/221/21). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95456038>

3. Ухвала Корабельного районного суду м. Миколаєва від 28 вересня 2021 р. у справі № 488/1101/20 (провадження № 1-кп/488/144/21). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99989663>

4. Ухвала Сумського районного суду Сумської області від 21 жовтня 2021 р. у справі № 587/1821/20 (провадження № 1-кп/587/82/21). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100450083>

5. Вирок Жовтоводського міського суду Дніпропетровської області від 22 квітня 2022 р. у справі № 176/378/19 (провадження № 1-кп/176/86/22). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104057900>

6. Вирок Орджонікідзевського районного суду м. Запоріжжя від 1 березня 2023 р. у справі № 335/8145/21 (провадження № 1-кп/335/197/2023). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109265145>

7. Вирок Жовтоводського міського суду Дніпропетровської області від 7 листопада 2024 р. у справі № 176/2498/21 (провадження № 1-кп/176/32/24). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122861117>

8. Ухвала Солонянського районного суду Дніпропетровської області від 26 квітня 2023 р. у справі № 184/1745/22 (провадження № 1-кп/192/60/23). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110450959>

9. Ухвала Красногвардійського районного суду м. Дніпропетровська від 5 грудня 2024 р. у справі № 204/8440/23 (провадження № 1-кп/204/440/24). URL: <https://opendatabot.ua/court/123848707-7f3ea74ce4ba0ec50a14176f2daefca4>

10. Постанова колегії суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 1 березня 2018 р. у справі № 184/2220/15-к (провадження № 51-620км17). URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/C005670?an=3>

11. Тимошук В. Є. Судовий огляд: процесуальне і криміналістичне дослідження: дис. ... докт. філософії за спеціальністю 081 «Право» (галузь знань – 08 «Право») / Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2022. 251 с.